

CMR-ämnen i konsumentprodukter

Ett nordiskt tillsynsprojekt
2001

Innehåll

Innehåll	2
Sammanfattning	3
Inledning	4
Lagstiftning	4
Faktaruta CMR	4
Planering	5
Inspektioner	6
Resultat	7
Diskussion	9
Bilaga 1	10

Sammanfattning

Projektet beslutades vid nordiska tillsynsmyndigheternas möte i Oslo i september 2000.

Inför projektet hade länderna förberett sig genom att söka i sina produktregister efter produkter med innehåll av ämnen med CMR-effekter (cancer, mutagena och reproduktionstoxiska effekter). Utifrån det beslöt länderna gemensamt att titta närmare på i huvudsak följande produktgrupper/branscher:

- färger, lacker och lim
- båt- och bilvårdskemikalier
- fotokemikalier
- övriga (rostskydd, flugbindlack, silverputsmedel)

Samtliga länder utom Sverige har inspekterat butiker med de olika produkterna. Sverige har inspekterat tillverkare och importörer. Finland har inspekterat produkter i såväl detaljhandeln som hos tillverkare och importörer.

Enbart Norge har påträffat överträdelser gentemot förbudet av CMR-ämnen i produkter till privat bruk (Dödskallemärkta produkter - se faktaruta sid. 4). Norge hittade 2 produkter som stred mot förbudet. Dessa produkter plockades genast bort från hyllorna av butikerna.

Resultatet får anses glädjande. Förbudet verkar ha nått fram även ute i butikerna.

Inledning

Tillsynsmyndigheterna på kemikalieområdet i de nordiska länderna har under flera år fungerat som ett nätverk med gemensamma möten en gång per år. Utbyte av erfarenheter och information om de andra ländernas lagstiftning är en stor tillgång. Vid mötet i Oslo i september 2000 beslutades för första gången att ett gemensamt tillsynsprojekt skulle genomföras. Ett område som identifierades som lämpligt var CMR-ämnena i konsumentprodukter (CMR – cancer, mutagena och reproduktionstoxiska effekter).

Lagstiftning

CMR-ämnenas användning i kemiska produkter är starkt begränsad. Produkter som innehåller sådana ämnen får inte förekomma i produkter som ska säljas till konsumenter. Förbudet styrs av ett EU-direktiv (76/769/EEG) som förts in i medlemstaternas nationella lagstiftning. Undantag från reglerna har motorbränslen, drivmedel (mineraloljor och gaser i slutna system) samt konstnärsfärger.

Faktaruta CMR

De produkter som klassificeras som

- **cancerframkallande** och ska märkas med riskfras R 45: "Kan ge cancer" eller riskfras R 49: "Kan ge cancer vid inandning",
- **mutagena** och ska märkas med riskfras R 46: "Kan ge ärftliga genetiska skador", eller
- **reproduktionstoxiska** och ska märkas med riskfras R 60: "Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga" eller R 61: "Kan ge fosterskador".

får inte användas i kemiska produkter som släpps ut på marknaden för att säljas till allmänheten.

Förpackningar till sådana produkter skall vara läsbart och outplånligt märkta med följande text: **"Endast för yrkesmässigt bruk"**.

Planering

Danmark har fungerat som sammankallande land i projektplaneringen. I mars 2001 hölls ett planeringsmöte på Miljöstyrelsen i Köpenhamn. Samtliga länder deltog med 1-2 representanter. Inför mötet hade länderna förberett sig genom att söka i sina produktregister, Island undantaget då de inte har något sådant register. Sökningarna gjordes på lite olika sätt men huvudsyftet var att lokalisera produkter som innehåller ämnen med CMR-effekter. I de fall det var möjligt gjordes en sökning på om produkterna var tillgängliga för konsumenter. I bilaga 1 ges exempel på CMR-ämnen i olika typer av produkter.

Utfallet av produktgrupper med innehåll av CMR-ämnen var relativt lika i de olika länderna. Vid mötet diskuterades vilka produktgrupper som var meningsfulla att undersöka och hur fördelningen mellan länderna skulle se ut. Beslut togs om en fördelning av produktgrupper enligt tabell 1.

Produktgrupp/Bransch	Land
Färg, lack och lim	Danmark Norge Sverige
Silver/guldputsmedel	Island Norge Sverige
Bilvårdsprodukter	Danmark Finland Sverige
Båtvårdsprodukter	Finland Danmark
Fotokemikalier	Danmark Finland
Flugbindlack	Island Sverige
Vapenvårdsprodukter	Island

Tabell 1: Fördelning, produktgrupper

Den i särklass största produktgruppen med innehåll av cancerframkallande ämnen är petroleumprodukter. Flertalet petroleumämnen klassificeras som cancerframkallande under förutsättning att de innehåller olika markörs substanser i halter över vissa gränser. Markörs substanserna, som huvudsakligen är föroreningar, förekommer sällan i så höga halter att de bidrar till petroleumföreningarnas cancerklassificering. Se tabell 2 nedan för ämnesredovisning.

Ämnesnamn	Halt för att petroleumämne ska klassificeras som cancerframkallande
benzen	>0,1 %
1,3-butadien	>0,1 %
DMSO-extrakt	> 3 %
benz[a]pyren	> 0,005 %

Tabell 2: Markörs substanser

Inspektioner

Samtliga länder utom Sverige har inspekterat butiker med de olika produkterna. Sverige har inspekterat tillverkare och importörer på grund av att tillsynsansvaret för Kemikalieinspektionen ligger där. Kommunerna i Sverige har tillsynsansvaret i detaljhandeln.

❖ Danmark

Kontrollen utfördes som tillsynsbesök i butikerna. Märkningen kontrollerades, men man tittade också speciellt efter en rad innehållsämnena, som kan ses i bilaga 1. Dessa ämnen togs fram med hjälp av sökning i produktregistret i Danmark. Tillsynsbesöken genomfördes främst på Sjælland och i Sønderjylland.

❖ Finland

Finland inledde projektarbetet med en generell sökning i produktregistret, för att kartlägga i vilken typ av produkter CMR ämnen ingick. Mot bakgrund av denna kartläggning beslöts att inrikta inspektionerna mot båt-, bil- och fotokemikalier. Inspektionerna utfördes av de kommunala kemikalietillsynsinspektörerna i Östra Finlands, Västra Finlands och Södra Finlands län.

73 bilvårdskemikalier, främst lösningsmedelsbaserade bilvax och schampon, 282 båtvårdskemikalier och 43 antifouling-preparat samt 80 fotokemikalier granskades dels i detaljhandeln dels i ifrågavarande kemikalietillverkares och -importörers lager.

❖ Island

Island tog sig an 3 produktgrupper: silverputsmedel, flugbindlack och produkter till underhåll av gevär. 5 sportaffärer / grossister och 4 affärer med silverputsmedel inspekterades.

❖ Norge

Efter sökning i norska produktregistret fanns totalt 22 produkter som registrerat privatförsäljning av CMR-produkter. Företagen blev kontaktade per telefon för att kontrollera om produkterna verkligen såldes till konsumenter. Några av företagen meddelade att sammansättningen ändrats så att de ej längre var giftmärkta, inte gick till privat bruk eller att försäljningen upphört.

På grund av resursskäl kontrollerades endast butiker i Østlandsområdet. 20 butiker besöktes. Endast de utvalda produkterna kontrollerades plus eventuellt andra etiketter som var märkta som "Giftig".

❖ Sverige

Sverige tittade främst på produktgrupperna färg (främst rostskyddsfärger), lim, fogningsmedel och hårdare för betong. I produktregistret i Sverige fanns 28 produkter (18 företag), som företagen själva hade anmält som tillgängliga för konsumenter till produktregistret. Av de företagen valdes 13 ut för inspektion.

I Sverige är kommunernas miljökontor ansvariga för tillsynen i detaljhandeln. Kemikalieinspektionen kontaktade kommunerna för att höra om de observerat denna typ av produkter under senare tid.

Resultat

Nedan ges en sammanställning av resultaten i respektive land.

Land	Kontrollerat antal produkter/företag	Antal överträdelser	Produktgrupp/bransch
Danmark	315 produkter 35 butiker	0	Bil 78 Lim 120 Rostskydd 22 Färger 43 Båtvårdskemikalier 37 Foto 15
Finland	478 produkter 249 butiker/företag	0	Båtvårdskemikalier 282 Antifouling-preparat 43 Fotokemikalier 80 Bilvårdsprodukter 73
Island	17 produkter (enbart CMR-produkter) 9 butiker	0	Silverputsmedel 11 Flugbindlack 1 Jaktvårdsprodukter 5
Norge	22 produkter (enbart CMR-produkter) 20 butiker	2	Båtvårdskemikalier Färger Silverputsmedel VVS-produkter
Sverige	22 produkter (enbart CMR-produkter) 13 företag	0	Flugbindlack Färger Rostskydd

Danmark

I de danska butikerna som undersöktes påträffades inga produkter som stred mot förbudet. Miljöstyrelsen konstaterade att de olika byggmarknaderna har i stort sett samma varumärken.

Finland

Inga bilvårdskemikalier, båtvårdskemikalier, antifouling-preparat eller fotokemikalier påträffades som bröt mot CMR -reglerna.

Island

På Island har inga överträdelser hittats bland de produkter som undersöktes. 3 av produkterna misstänktes i ett inledande skede vara cancerframkallande. Det visades vid närmare undersökning vara petroleumprodukter som inte innehöll markörs substanser i halter över gränsvärdena (se även tabell 2).

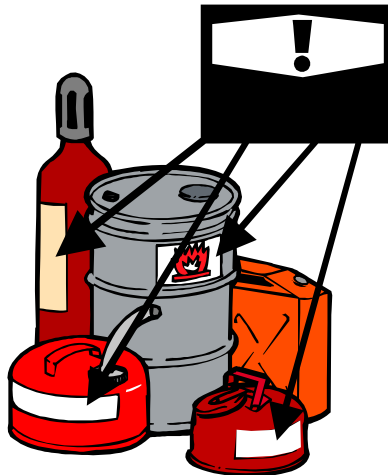
Norge

I 8 av de 20 butikerna hittade Norge produkter som var giftmärkta (Dödskallesymbol) pga CMR-effekter. Några av dessa var norska undantag eller felmärkta. Sammanlagt rörde det sig om 2 produkter som överträdde CMR-reglerna. Produkterna togs direkt bort från hyllorna av butikerna.

Sverige

Förfrågan har gått ut till kommunerna om de har hittat CMR-produkter på senaste tiden. Ingen sådan försäljning i detaljhandeln har rapporterats in av kommunerna. Inte heller fann Kemikalieinspektionen i sin tillsyn några överträdelser av CMR-förbudet.

Efter projektets slut inkom tips om att taktjära med innehåll av stenkolstjära saluhålls även till konsumenter.

Diskussion

Resultatet visar på en god regelefterlevnad i de nordiska länderna för denna typ av produkter. Det viktiga i förbudet är just att skydda allmänheten från ämnen med sådana allvarliga risker. Inom arbetsmiljön finns det vanligen större möjligheter till att använda sig av t. ex. skyddsutrustning.

I projektet har det visat sig att produktregistren i de olika länderna har varit användbara genom att man på ett relativt enkelt sätt kan söka ut ämnen med CMR-egenskaper och för vissa länder även koppla det till konsumentförsäljning.

Fördelarna med att samarbeta mellan de nordiska länderna är flera. Förutom de erfarenheter som kan utnyttjas i ett enskilt projekt kan man även ta hjälp av kollegor i andra frågor. Insatsen för de enskilda länderna i projektet behöver inte vara så stor men sammantaget kan många produkter undersökas. Genomslagskraften blir större i och med att produkterna ofta förekommer på hela den nordiska marknaden – när en produkt påträffats och stoppats i ett land så kan man anta att den även försvinner i de övriga nordiska länderna.

Bilaga 1

CMR-ämnen i konsumentprodukter

Färg och lack:

4,4'-diaminodiphenylmethan	Canc 2
blyföreningar, tex blykromat	Repr 1
2-methoxyethanol/ methylglycol	Repr 2
2-methoxyethylacetat/ methylglycolacetat	Repr 2
2-ethoxyethanol/ ethylglycol	Repr 2
2-ethoxyethylacetat/ ethylglycolacetat	Repr 2

Lim:

Acrylamid	Canc 2
4,4'-diaminodiphenylmethan	Canc 2
1-chlor-2,3-epoxypropan	Canc 2
N,N-dimethylformamid	Repr 2

Bilreparation:

2-methoxypropanol	Repr 2
2-methoxypropylacetat	Repr 2
2-ethoxyethanol/ ethylglycol	Repr 2
2-ethoxyethylacetat/ ethylglycolacetat	Repr 2
zinkkromat	Canc1

Rostskydd –VVS:

Blyföreningar	Repr 1

Fotokemikalier:

Kaliumdikromat	Canc 2, Mut 2
2-methoxyethanol/ methylglycol	Repr 2